

Rozdil čtvrtý.

Ouředník k lidem pod správú svú jak dohlédati a je opatrovati má.

Předkem má je ke cti a chvále boží vésti, poněvadž k tomu a ne k jinému všickni od pána Boha stvořeni jsme, a ode všech neřádův pěkně pomalu je odvozovati. Pakli by který, tak zúfalý sa, přestati nechtěl, tresci je; pakli by takový vždy na svém stál a lotrovství přestati nechtěl, raději s volí páně takové z gruntův vybyvej. A když se k tomu dobrému statečně srdcem upřímným přičiněti budeš, tehdy Bůh všemohúcí ráčí pomoc dávati, a tak všecky jiné věci hned snadněji pod ruku půjdou, jakž o tom v stránce přední něco obšírněji položeno jest; zase jich v ničemž, pokudž za spravedlivé, neopouštěti, než podle nich jakž náleží státi.

Dále pak pro nepořádné a lehkomyšlné, kteří od sebe spravedlivé činiti nechtí, podle starobylé navyklosti tento pořádek mezi nimi se zřídí: Item při času masopustním, poněvadž tehdy lidé jako nejmén na práci mívají, ke dni určitému rozkázati, k které rychtě právo cele náleží, ať se všickni sejdú, pustě před tím II neb tři neděle hlas, že soud držán bude, jestli by kto při tom soudu co činiti měli, aby se najíti dali. A když na ten den uložený pohromadě všickni k tomu náležející budou, přijeda ouředník mezi ně, rozkaž konšeluom všem XII do lavic sednouti, a rozkaž písaři, ať soud těmito slovy zahájí, ať všickni poslouchají, rozprávek nechají:

Zahájení soudu.

„Já tento soud hájím buoží mocí, jeho milosti pána našeho mocí, pana ouředníka mocí, rychtářskou i konšelskou mocí, a k tomuto ctnému soudu připovídám všecku uctivost a spravedlivost. A kdož by koli chtěl před toto ctné právo o potřebu svú předstúpiti, přístup s odpuštěním a odstup zase s odpuštěním. A také žádný s žádnú braní před toto ctné právo aby nepředstupoval, a ktož by se tak nezachoval, bez viny nebude. A ktož by jeden druhému před tímto ctným právem v řeč vskakuje, překážku činil, bez pokuty nebude; než aby jeden druhého vyslyše, každý svú potřebu volně a svobodně zpravití mohl. A ktož by koli před tímto ctným právem co přemluvil, pokutu trpěti a na právu učiniti, pokudž mu soudem nalezeno bude, má. Jestliže by pak kdo na koho mocí před tímto ctným právem sáhl, ten hrdlo ztratiti má. A kdož by koli co skrze toto ctné právo vysoudil, buď jemu to tak pevné, vážné a stálé, jako by na svobodném trhu za hotové peníze koupil. A ktož by koli skrze toto ctné právo co prosoudil, buď jemu to tak pevné a vážno, jako by na svobodném trhu za hotové peníze prodal“.

Pak dej naučení rychtáři, ať on sudí slove; a když se sudím jmenovati bude a dotázka naň jaká od koho činiti, ať odpovídá. I promluvě k němu řka: „Pane

sudí, podej na pány konšely, dosti-li se jest soudu zahájení stalo, či-li podle práv vašich potřebí co opraviti.“ Potom sudí do třetice tu sedíc zavolati neb promluvití má po malé chvílce jedno po druhém takto: „Má-li kto co před tímto ctným právem činiti, aby přistupovali, že páni konšelé proto sedí, chtěc jednomu každému za spravedlivé učiniti.“ Po druhé opět tolikéž že již čas a hodina jest, též i potřetí oc. A kteříž by předstupovati chtěli, po jednom ať přistupují, prvé se dotazujíc, jest-li právo při pokoji; dále potom: přeje-li právo přistúpiti, přeje-li potřebu pověděti? Pak když potřebu oznámí, tehdy opět ať se ptá: Přeje-li právo zase odstúpiti? A sudí na každé pověděni konšelů ať se dotazuje, a zase tomu, ktož ku právu přistupuje, odpovědi ať dává.

Jestli by pak kdo toho pořádku chybil, tehdy pokuta podle starobylého pořádku, neb jakž konšelé uznají, aby od takového hned propadená položena na stůl konšeluom byla. A což by koli takových pokut bylo, to konšelé, nač se jim zdáti bude, i s rychtářem obrátiti mají. Konšelé pak počnúc od předního až do zadního, což na ně přijde, ať na to se dobře uradíc, rozvázně a pěkně každému odpovědi dávají, každej z nich zvlášť. Pakli by který pro zvláštní příčinu odpovědi dávati nemohl, tehdy přední ať za něj poví.

Konšelé při soudu jak se chovati mají.

A když by kterej konšel z lavice pro potřebu vstáti chtěl, tehdy se staršímu opověz, a hned zase na to místo své se navrať; pakli by zoumyslně tam prodléval, an mu toho potřeba nebyla, tehdy pokutu ať položí, tak jakž sami mezi sebou na se vloží.

Jestli by pak pře jaká před ně přišla, tehdy všickni konšelé pilně ať poslouchají; a když by k rozvažování přišlo žaloby, odporu při líčení i svědkův vedení, to pilně každý, na svou duši pamatuje, ať váží; a nedorozuomívali-li by čemu, tehdy ouředníka nechť se dotazují, kterýž tu při nich za druhým stolem s písařem seděti má. Tehdy ouředník vážně a spravedlivě má jim ke všemu radu dávati, aby vejповědi spravedlivé každému a to rozumně činiti mohli. Byli-li by konšelé tak prostí, že by žádný z nich vejповědi vynésti neuměl, tehdy mají žádost na ouředníka před stranami vložití, aby on za ně vejповěď učinil; a když vypoví, i dotaž se jich, tak-li mu poručili oznámiti, a oni se k tomu přiznati mají. Pakli by co nesnadného bylo a zvláštní toho potřeba byla, nech by se to do posudku, totiž do dvou neděl pořád zběhlých, odložilo a stranám oznámilo, aby se v též místo zase najíti dali.

Item mohlo-li by se pak co bez soudu srovnati, k tomu ouředník neb rychtářové ať se přičinějí; jest jistě za slušné, neb co se přátelsky narovná, o to starosti a soudu netřeba. Pakli by toho potřeba kázala a kdo žádostiv byl, nerci-li tehdy

ale i jindy, kolikrát by toho potřeba byla, soud se má osazovat, což by přátelsky srovnáno býti nemohlo.

Item jestli by pak k volání sudího žádný se k soudu neohlašoval, tehdy sudí ať na konšely dotázku učiní: Byl-li by čas soudu odhájiti? A když by konšelé oznámili, nemajíc co činiti, že jest čas soudu a hodina odhájiti, tehdy písař nebo sudí muož promluvit taktó: „Poněvadž žádný před tímto ctným právem činiti nemá, jak už mocí tento soud jest zahájen, touž mocí se zase odhazuje; protož kdož nic zde činiti nemá, muož v pokoji odjíti.“ A to před polednem řediti se má.

Při tomto soudu nejvíc o gruntovní věci se řídívá; protož má tu s sebou písař registra gruntovní i sirotčí míti, jestli by kdo peníze jaké jedni druhým kladli, aby se jim zapisovalo; pak-li by nekladli, přísně jim přikázati, aby při posudku, kterýž ve dvou nedělich po témž soudu vždycky držeti se má, pod skutečným trestáním kladli, a jináč jim toho nepromíjeti, aby zmatků a zpletekův skrze to při gruntích nebejvalo, a gruntové aby se čistili, peníze sirotkuom také aby se schledávaly [sic], a do registr pořádně to aby se zapisovalo.

Item jestli by pak pro příčinu hodnú pře jaké do posudku odloženo bylo, tehdy rady obnovení do téhož posudku má zanecháno býti, až by se to prvé vykončovalo.*)

*) Veleslavina str. 161 opravil: vykonalo.

Rady obnovení.

Při tom také jest potřebí ouředníku pilnost míti, když by se rada obnoviti měla, aby lidi bohobojné, hodnověrné a ty, kteříž pravdu mluvití smějí, k tomu vyhledal, ne mordéře, loupežníky nebo jiný cizoložníky, kteříž duší svých jako nic sobě váží; neb takový, poněvadž duše své zatratiti se opovážil, což tehdy přísahu mu vydati platné jest, aň dobrovolné beze všeho přimučování takový zoumyslně třebas stokrát v hodině přísahu učiní beze vsí příčiny. Důvěř se pak takovému, což na něm jest, žeť soudem svým za spravedlivé učiní, a zvlášť k komuž by nechuf jakú prvé měl. Pak pán nebo ouředník, kdož radu obnovuje, sluší mu jistě na to mysliti, aby ty vyhledal osoby, rychtáře neb konšely, tak dobře ve vsi jako v městě neb městečku, kteří by se k tomu hoditi mohli. Neb víš-li o kterým takovým nevážným a lehkomyšlným, a dáš jej v ouřad, a on komu krivdu soudem svým učiní: tehdy rovně jako by ji sám činil, a poněvadž to skrze tebe, žes jej na ten ouřad dal, jde, musíš za to, ač nepokáješ-li se, těžký počet pánu Bohu činiti.

Kde jest městečko a jest v něm lidí neb sousedův k tomu dosti, tu rychtáře i všech XII konšelův vybeř; pakli by dosti nebylo, tehdy přidej k nim některú vesnici blíž přisedící, a tu z každé asi po II neb III konšelích vybeř, a rychtáře v každé vsi jednoho usaď; týmž způsobem při každé rychtě se zachovaje.

A když se již ke dni uloženému všickni sejdú, rozkaž konšeluom starým do lavic sésti. A po soudu zahájení neohlašoval-li by se žádný k soudu, propust je z toho ouřadu, i rychtáře také; však mají-li k tomu rozom, prve na ouředníka žádost vložití by měli, aby z té práce propuštění byli. A když propuštění budou, nechť jdou mezi obec. Tu hned ke všem učiň řeč, prve než by se rada obnovila, měl-li by kdo oč s kterou osobú s konšelú starých činiti, aby před tebu oznamovali, že slyšeti chce. Bylo-li by co takového, srovnej je. Potom předpověz všem, kdožkoli k kterému ouřadu zavolán bude, ať na svá místa jdou, žádný ničímž se nevymlouvaje, neb ta výmluva platna nebude. I rozkaž je písaři pořád čísti, najprv konšely, potom rychtáře; a hned přísaha ať se všem společně rychtáruom i konšeluom vydá v tato slova, rozkáže jim vstáti a každému dva prsty zdvihnutí:

Přísaha konšelská.

Přísahám pánu Bohu Stvořiteli svému a jeho milosti pánu svému i od jeho milosti ouředníku nad námi postavenému, že v tomto ouřadě (konšelé ať jmenují konšelském, a rychtáři rychtářském) jsa, ve všech věcech a k každému chci se spravedlivě chovati, zoumyslně žádnému svejm vědomím křivdy nečiniti, a to pro přízeň ani pro nepřízeň, pro dar ani pro nedar; při tom dobré velebiti, cti a chvály boží hleděti, a jiné k tomu vésti, zlé tupiti, totiž neřády rušiti, a v ničemž zlému průchodu nedávati. Tak mi pán Bůh pomahej i všickni svatí.

Oznámení zvláštní rychtáruom a konšeluom, jak by se oni při týchž úřadích svých chovati měli.

Dej jim naučení a rozkaž, jak se chovati mají, jiným příklad dobrý na sohě dávajíc: v krčmách, což nejmén mohú, aby bejvali, leč by toho potřeba zvláštní kázala; her, tancův i jiných neřádův, což by proti pánu Bohu bylo, aby nechali, a raději z takových věcí jiné trestali a toho jim nedopuštěli. A kde by byly mezi lidmi jaké nesnáze nebo různice, to rychtář s konšely aby rovnali a lidi mieřili. Což sami srovnati mohú, k tomu ať se přičinějí, aby, což nejmén mohú, pánu nebo ouředníku tím zanepráždnění činili. Leč by čemu sami za dost učiniti nemohli, nebo že by kdo na nich čeho zoumyslně přestati nechtěl a před pána neb ouředníka se volal, toho žádnému aby nehájili. Také rychtářové k sousedóm, zvlášť mrhačóm nedbanlivým, aby dohlédali, je k hospodaření napomínali, a nekdy, kdož by poslechnúti nechtěl, i potrestali; kterýž by pak takový mrhač na žádné trestání nedbal, takového každého ouředníku aby oznamovali. Na sirotky a vdovy žádné těžkosti mimo spravedlivost, leč by se kto zoumyslně več dal, aby nedopouštěli, v ničemž jim křivdy nečiníc. Na žádného také aby nekřikali, než s každem pěkně o všecko aby rozmlouvali; by pak někdo jim dosti veliké protivenství činil, žádného aby nebili, než raději do trestání